

נועים אליעזר

הקרי משפט
עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ד)
שיעורי מורינו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א
פנחס תשפ"א * מס' 190

✦ בענין שייחס הפסוק את פנחס לאהרן הכהן

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
(במדבר כ"ה, י"א).

פירש רש"י, לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן.

ביאור הגאון בעל "ים התלמוד"

א הנה בשם הגאון בעל "ים התלמוד" מובא שפירש הא דייחסו הכתוב אחר אהרן, אף על פי דעדיין יכלו השבטים לומר עליו גנאי זה, שאבי אמו פיטם עגלים לעבודה זרה. - על פי הדין דקיי"ל בשו"ע חו"מ (סימן מ"ט סעיף ז'), מסוגיא דגמ' ב"ב (קע"ב), בנידון שני אנשים המתגוררים באותה עיר, ושניהם נקראים יוסף בן שמעון, וממילא אין יכולים להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. כיצד יעשו, ישלשו [יוסיפו בשטר גם את שם אבי אביהם]. ואם היו משולשים [שגם שמות אבי אביהם זהים], יכתבו סימן [יוסף בן שמעון שהוא גוף או לבן, לזה מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור]. ואם היו מסומנין [שהם זהים גם בסמינים אלו], יכתבו כהן [אם אחד מהם כהן והשני ישראל, יצינו זאת בשטר]. - ועל פי זה יתפרש הפסוק, שרצה לפרסם לשבח את מי שעשה מצוה זו, שקנא קנאת ה', והרי היו באותו הדור שישים ריבוא בני אדם, ומסתמא היה עוד פנחס בן אלעזר, וכיצד ידעו מיהו בעל המצוה. ולכן היה הכרח לשלש את שמו, ולכתוב "פנחס בן אלעזר בן אהרן". - אך אכתי קשה, דהיה סגי לכתוב "פנחס בן אלעזר הכהן", דהא הזכרת כהונה הוי סימן, ואמאי הזכירו את "אהרן". אכן מהאי טעמא תירץ רש"י דהמילה "אהרן" אינה מיותרת, דהשבטים מבזים אותו שפיטם אבי

הש"ך (בסימן מ"ט ס"ק ט"ו) דמהתוס' בכתובות (כ"ד:) בד"ה אמנה כו', מוכח דהעדים יודעים תדיר שיש שני יוסף בן שמעון, נמצא דהתוס' סתרי אהדדי. וכבר עמד בזה התומים (סימן מ"ט ס"ק ט"ו). - אבל לפמשנ"ת א"ש דברי התוס', דכוונתם הוא רק בגוונא שנכתב בשטר כהן וכיו"ב, דאז מרגישים העדים, דכיון דאין רגילים לכתוב כן רק לסימן, בהכרח דיש שני יוסף בן שמעון, ולכן הוצרכו לסימן. ולפי זה קשה על דברי התומים דאפילו בנכתב סתם אמרינן דבהכרח דהישראל לזה, דהא ידעו שיש שני יוסף בן שמעון, דהא לפי מה שנתבאר לא אמרינן דודאי ידעו שיש שני יוסף בן שמעון רק בגוונא שכתבו סימן.

הערת ה"ארך שי" מראיית התומים מהתרומה"ד

ד ויעוי"ש עוד ב"ערך שי" שהעיר במה שהוכיח התומים מה"תרומת הדשן" (כתבים סימן ו') בשם גאון, דאם המגרש ישראל והשני כהן, אינו צריך לכתוב שום סימן, אינו ראייה, לפי מה שכתב בתשו"י "עבודת הגרשוני" (סימן מ"א) דהגאון לשיטתו דס"ל דאם המגרש כהן ולא נכתב כהן יש לפוסלו, וכמו שכתב שם ה"תרומת הדשן" (כתבים סימן ז'). ע"ש. ואם כן מלבד דהב"י באהע"ז (בסימן קכ"ט) העלה דכשר הגט כשלא כתבו כהן, ואם כן אפילו בגט לא הוי סימן, אלא אפילו להגאון בעצמו י"ל דדוקא בגט ס"ל הכי, דאי לא כתבו כהן דפסול, כיון דאיכא לעז, וכמו שכתב בספר "גט פשוט" (סימן קכ"ט ס"ק ל"ו), לכך כשלא כתוב כהן בהכרח דזהו ישראל, אבל בשאר שטרות י"ל דאינו נפסל כשלא נכתב כהן, וכיון שכן אין מוכרח כשלא נכתב כהן דזהו ישראל. ע"ש.

הערת ה"מקצוע בתורה"

ה ובעיקר דברי התומים שהוכיח מדברי הגאון שהובא בתרומה"ד הנ"ל, העיר בספר

אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לא יועיל לכתוב רק "פנחס בן אלעזר הכהן", דאכתי היו השבטים אומרים שאין זה בן אלעזר בן אהרן הכהן, כי מי הוא זה שמלאו לבו להרוג נשיא מישראל, ובודאי שנכדו של מי שפיטם עגלים לעבודה זרה לא היה מתלבש ברוח טהרה כזו, אלא היו אומרים שזהו ודאי פנחס אחר, והוא ישראל מאב ואם, ומה שהוזכר בתואר "הכהן", אין זה משום שהוא ממשפחת כהנים, אלא מכיון שכיפר על בני ישראל כמידה כנגד מידה, זכה להתמנות לכהן שמכפר תמיד על בני ישראל, אבל הוא פנחס אחר. ולכן בא הכתוב וייחסו אחר אהרן, כדי שנדע שהוא עשה זאת. - ולפי זה אין כוונת רש"י, שעל ידי ייחוסו אחר אהרן יצא מכלל הגנאי שאבי אמו פיטרם עגלים לעבודה זרה, אלא דבעקבות הגנאי לא היינו יודעים מי הוא, וייחוסו אחר אהרן הוא כדי להודיע ולפרסם את שמו של עושה המצוה.

דעת התרומה"ד דכשכתב סתם "והשני כהן" אמרינן דודאי ישראל הוא

ב והנה התומים (בסימן מ"ט ס"ק ט"ו) הביא בשם ה"תרומת הדשן" (כתבים סימן ו'), דאם כתב סתם, והשני כהן, אמרינן ודאי דישראל הוא, משום דאמרינן מסתמא העדים ידעו שיש שני יוסף בן שמעון כיון שהוחזק. - וע"ש בתומים שכתב דיסוד הדין מוכח מהתוס' בכתובות (כ"ד:) בד"ה אמנה כו', ואילו היה הכהן הלוה בודאי היו כותבין כהן, וכיון שכתבו סתם בהכרח דהישראל הוא הלוה. והובא ב"נתיבות המשפט" (סימן מ"ו ס"ק י"א).

השגת ה"ערך שי"

ג אולם בספר "ערך שי" בחו"מ (סימן מ"ט סעיף ח') הביא דהתוס' בב"ב (קס"ז:) בד"ה וליחוש כו', כתבו דהעדים לא יתנו לב לדעת אם יש עוד יוסף בן שמעון אחר. והרי לפי מה שכתב

לא נכתב שם העיר, דאמרינן דבהכרח הוא היוסף בן שמעון שגר בעירו של המלוה, ולכן לא הוצרכו לכתוב שם העיר, ומטעם דמכיון שיש בעולם כמה יוסף בן שמעון אין לעדים לכתוב בלא סימן. ע"ש.

ה) ויעויין בתומים (סימן מ"ו ס"ק י"ד) שכתב דבכהן מדקדקים העדים. ומבואר מש"כ התומים (בסימן מ"ו ס"ק י"ג) הנ"ל.

שטרות, די"ל דדוקא בגט כיון שאין כותבין רק בסימן, לכן נהגו במדינות אלו לפסול כשהוא כהן ולא נכתב בגט שהוא כהן, אמרינן דכשלא נכתב כהן דודאי הישראל הוא, מה שאין כן בשאר שטרות דאין צריכין לכתוב כהן אין הכרח ממה שלא כתוב כהן שזהו הישראל. ע"ש.

בדברי ה"נתיבות המשפט"

בסי' מ"ט ס"ק י"ב

ז) והנה ה"נתיבות המשפט" (בסימן מ"ט ס"ק י"ב) הוכיח מהתרומת הדשן הנ"ל לענין אם

"מקצוע בתורה" (סימן מ"ט ס"ק י"), דכמדומה שהתומים הבין שהם דברי הגאון מן הגאונים, ובאמת אינם אלא רק דברי מהר"א בעל התרומת הדשן בעצמו, ובנו כתב בשמו וכנהו לאביו אומר הגאון. ע"ש. - ועיי' עוד בספר "גט מקושר" (אות נ"ד) מש"כ לדחות דברי התרומת הדשן הנ"ל.

הערת הישועות ישראל

ז) ובספר "ישועות ישראל" (סימן מ"ט ס"ק י"ג) גם כן כתב דאין ראייה מהתרומת הדשן לשאר

זכות המקבץ למנין

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה.

משרד: רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute
Office: 21 Harav Kotler St.
Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

יפקד ה' אלוקי הרוחות וגו' (במדבר כ"ז, ט"ז).

פירש רש"י, כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבע צרכי, שירשו בני את גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האוהל כו".

מי שמנדב ביתו להתפלל שם במנין קודם באמירת קדיש לשאר האבלים

א) הנה בספר "אלף המגן" על המטה אפרים (בדיני קדיש יתום, שער א' ק"ג) כתב, דמי שמנדב את ביתו כדי להתפלל שם במנין, הוא קודם לאמירת קדיש לשאר האבלים. וכן האומר דרשה או הלומד רבנים שנהגו לומר אחר כך קדיש דרבנן, וכן החזן שקורא בתורה שאומרים אחר כך קדיש, הם קודמים לשאר האבלים.

מי שמקבץ מנין וזולתו לא היו מתאספים זכותו יותר מיארציט

ומקור דבריו הוא מהא דפירש רש"י על התורה כאן (במדבר כ"ז, ט"ז) בהא דכתיב "יפקד ה' אלוקי הרוחות", ממדרש תנחומא (שם פסקא י"א) בזה"ל: "כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבע צרכי, שירשו בני את גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל, וזהו שאמר שלמה (משלי כ"ז, י"ח) נצר תאנה יאכל פריה". עכ"ל. - ועל פי זה כתב האדר"ת בספרו "עובר אורח" (על הארחות חיים סימן קל"ב) שמי שמקבץ המנין, וזולתו לא היו מתאספים, זכותו היא יותר מיארציט וכיו"ב.

